

RÖDA FÄSTEN - KVARTERET SOM UPPRORSBAS FÖR DET BEVÄPNADE PARTIET

Bloggen Guldfiske Juli 2008
Stadsdelskamp och territoriet. Del II.

En autonom historieskrivning börjar givetvis med en kravall. Så även när man ska beskriva territoriet och kvarterets betydelse för den italienska autonoma rörelsen. I juli 1969 strejkade arbetarna på FIAT-fabriken Mirafiori i Turin, en föraning på den kommande heta hösten av vilda strejker och arbetarprotester på fabriken. Utanför Mirafioris grindar samlades dagligen studentrörelsen med flygblad, som informerade om vilka protester som pågick på de olika isolerade avdelningar i den enorma bilfabriken. Efter studentprotesterna 1968 hade rörelsen inte gått till maoismen som i exempelvis Sverige, utan studentledarna hade istället återupptäckt den operaistiska teorin, som placerade massarbetarna vid fabrikenas löpande band som centralt subjekt. Operaisternas tidningar Quaderni Rossi och Classe Operaio var redan nedlagda när studentprotesten 1968 och den heta hösten på fabriken 1969 exploderade. Flera ledande teoretiker, som Mario Tronti och Alberto Asor Rosa, hade redan återvänt in i kommunistpartiet och satsat entristiskt på partipolitiken. Men studenterna fick kontakt med kretsen kring Toni Negri och deras arbetsplatsnätverk Potere Operaio Veneto-Emilia, och beslöt att inleda ett samarbete inför avtalsrörelsen och koncentrera sig på Mirafiore.

CORSO TRAIANO

I juli 1969 skulle en demonstration hållas utanför FIAT-fabriken och gå in till Turin. Temat var för första gången bredare än bara strikta arbetsplatskrav (lön, arbetsrytm, anställningsform), utan tog nu upp boendesituationen för arbetarna: de höga hyrorna, de usla boendevillkoren i kåkstäder för migrantarbetarna från södra Italien. Men statsmakten ville hindra arbetsplatskonflikten att spridas utanför arbetsplatsen och förbindas med samhället. När demonstrationen ställt upp och just börjat gå på Corso Traiano angreps den direkt av polisen som gjorde allt för att skingra den och driva tillbaka arbetarna mot fabriken. Effekten blev dock det motsatta. En omfattande kravall bröt ut som inte bara involverade bilfabriksarbetarna, utan hela arbetarkvarteren deltog, de proletära ungdomarna och studenterna byggde barrikader på gatorna, hemmafruar kastade blomkrukor

från fönstren. Under en dag rådde ett regelrätt uppror i Turins arbetarkvarter och polisen mötte en nivå av motstånd de inte mött sedan 20-talet eller partisantiden.

Den heta hösten blev den skola som födde två nya utomparlamentariska organisationer, med rötterna i operaisternas arbetsplatsnätverk och studentrörelsen: Lotta Continua (Kampen fortsätter) och Potero Operaio (Arbetarmakt).

Corso Traiano-kravallerna blev första händelsen där operaisterna började omvärdera sitt fokus att enbart inrikta sig på fabriken som revoltfästet för stärkandet av arbetarautonomin. De följande åren kom kvarterskamperna att få en allt mer betydelsefull roll bredvid fabriks- och universitetskamperna. Ställda inför ökande levnadskostnader, vad är då en högre tillkämpad lön då värd? Lönekampen blev nödvändig att kombinera med en kamp mot prishöjningarna, en kamp där ett nytt subjekt framträdde och nya effektiva kampmetoder utvecklades inom området för arbetskraftens reproduktion.

HYRESTREJKER OCH KVARTERSKOMMITTÉER

I Milanoförorten Quarto Oggiaro inledde redan 1968 cirka 700 familjer en hyresstrejk för att själva bromsa de skenande hyreshöjningarna. Quarto Oggiaro bestod till 80% av migranter från södra Italien som kommit till Milano för att arbeta i de stora fabriken, på knappt tio år växte förorten från 3 000 till 30 000 invånare. Stadsdelen kom att de första åren på sjuttioalet utveckla en mängd innovativa kamper med boendesituation som utgångspunkt. För att försvåra vräkningar började lokalbefolkningen upprätta antivräkningskommittéer, som samlades varje gång hyresvärderna med polisens hjälp försökte tömma en bostad. Varje vräkning krävde en större polisinsats än den tidigare, vilket bromsade hyresvärdarnas vilja att ta till den utvägen. Genom antivräkningskommittéernas arbete behövdes det 1970 500 poliser för att vräka en familj. Första maj 1970 organiserade lokalbefolkningen och kvarterskommittéerna sin egna förstamaj-demonstration i området, med 2 000 deltagare. Om hyresstrejkerna och antivräkningskommittéerna var

ett första steg, så inleddes 1971 nästa, med en massiv våg av bostadsockupationer i förorten. När kommunen skulle vräka ockupationerna på Via Tibaldi i juni 1971 krävdes en insats med 2 000 poliser. Hela lokalsamhället svarade, och arbetarna från området lämnade fabriken för att delta i försvaret av ockupationerna. I sex dagar rasade konfrontationer, hela området barrikaderades och polisen drevs bort vid två tillfällen. Arkitekturfakulteten ockuperades tillsammans med studenterna för att ha ett utrymme för stormöten. Ockupanterna vräktes efter sex dagar, men kommunen gav med sig och gav nya bostäder både åt dem och 140 andra familjer.

Samma händelseutveckling skedde i förorten San Basilio i Rom. Ett hundratal familjer inledde en hyresstrejk i juni 1971. De ockuperade en lokal för att upprätta en egen "folklinik", eftersom en vårdcentral saknades i området. När kristdemokraterna provokativt förlade sin valkampanj till San Basilio under kraftigt polisbeskydd och förolämpade de boende i området som "ohyra", bröt konfrontationer ut i hela kvarteret. Hyresstrejken följdes av en våg av bostadsockupationer där bortåt hundra familjer ockuperade. Antivärningskommittéerna försvarade ockupationerna mot polisen, varje vräkningsförsök ledde till omfattande kravaller.

Liknande utveckling skedde 1971 i syditalienska städer som Tarento, Palermo och Neapel.

SJÄLVREDUKTIONER

Ofta tog hyresstrejkerna inte formen av en total vägran att betala hyran, utan man betalade det pris man ansåg vara rimligt för en arbetarfamilj att klara av. I förorten Magliana i Rom deltog till exempel 2 000 familjer i en kampanj 1973 där de självreducerade sin hyra och endast betalade halva hyran varje månad. Denna form av självreduktion av priset spred sig sedan till andra områden. I augusti 1974 inledde arbetarna i Pinerolo, en förort till Turin, en självreduktionskampanj mot busspriserna, efter att dessa höjts med 30%. En självreduktionskommitté sålde egna biljetter till gamla priset och krävde att dessa skulle gälla på busslinjen. Bussbolaget vägrade ta emot dessa biljetter och ställde in trafiken de följande dagarna som svar, vilket ledde till att inga arbetare kom till jobbet och även företagen drabbades. Detta tvingade kommunen att sänka busspriset till den gamla nivån på den linjen, vilket resulterade i att fler och fler förorter började självreducera priserna. Efter en månad sänktes så priset till den gamla nivån för hela Turin.

Nästa stora självreduktionskampanj riktade sig mot elpriserna, en stor utgiftspost för arbetarhushåll. I och med att elverket var statligt ägt och priserna var de samma för hela Italien fanns det i kampanjen en stor möjlighet att generalisera kampen till hela landet. Initiativet startades i Milano och Turin, och fick stöd både av lokala fackklubbar och basfacken. Självreduktionskommittéer bildades, ofta av fackliga representanter, som samlade in räkningar från arbetarfamiljerna, som igenom kommittéerna betalade räkningen till 50 procent. Modellen spreds över hela Italien. Kvartersskommittéer i förorter till större och mindre städer satte upp självreduktionskommittéer. De fackliga organisationerna på det statliga elverket Enel vägrade slå av strömmen till de hushåll som självreducerat sina räkningar. I Turin, där kampanjen blev som mest omfattande, var det 140 000 hushåll som betalade sina räkningar på det sättet.

HEMMAFRUN

Om den manliga arbetaren var det centrala subjektet i masarbetarnas kamp i fabriken, så var den centrala aktören i kvartersskommittéerna, antivärningskommittéerna och självreduktionskommittéerna hemmafrun. Det var kvinnorna som stod i frontlinjen, som först bemötte poliser och vräkningshot, som kunde dra ihop grannarna, organisera självstyrda folkkliniker och folkkök. Det var också hemmafruarna som skötte arbetet med att reproducera arbetskraften, höll i hushållets ekonomi och direkt drabbades av hyres- eller prishöjningar, och först hade behov att agera i frågorna. Hemmafruarna var därigenom det centrala subjektet i organiserandet av kvartersskampanjerna, som såg till att det fanns kontaktansvariga i varje trappuppgång, hus, kvarter och bostadsområde, och som utvecklade nya kollektiva organisationsformer, som kvarterstormöten, kommittéer, folkkök och hälsocenter.

"Det är uppenbart att kapitalets attack på den produktiva konsumtionens plan kommer ut dess svårigheter att bromsa löneökningen som arbetarna lyckats vinna i fabriken. Även om denna attack riktas mot arbetarklassen som helhet, försöker den exploatera den arbetsdelning (fabrikarbete kontra obetalt hemarbete) som kapitalet vilar på, genom att slå mot en svagare del av klassen – till exempel genom att tvinga fram mer obetalt arbete från hemmafruarna. Att se den centrala rollen som hemmafru har i denna våg av självreduktionskamper som bara ett uppvisande av solidaritet gentemot fabrikskampen vore att fördunkla en väldigt viktig klassprocess med tom vänsterretorik".

(Bruno Ramirez, *The Working-Class Struggle Against the Crisis: Self-Reduction Of Prices in Italy*)

FACKET OCH MOTATTACKEN

Det som fick självreduktionskampanjerna att få en så stor spridning var kopplingen mellan kvarteret och fabriken. När fackföreningarna anslöt sig till kampanjerna så blev de möjliga till en mycket större omfattning, i hela förorter och inte bara enskilda hushåll. Med fackligt stöd försvårades möjligheterna för staten att slå av strömmen, ställa in transporter eller vräka boende. Fackföreningarnas stöd skedde dock inte på ledningens eller kommunistpartiets direktiv, utan oftast var det lokala fackklubbar som anslöt sig på grund av att deras medlemmar till så hög grad deltog i kampanjerna redan samt att de utomparlamentariska vänstergrupperna skaffat sig ledande positioner på lokal nivå. Fackföreningarna oroades över att förlora dessa medlemmar till basfacken och fabriksråden, om de inte deltog i kampanjerna. Kraven på deltagande från medlemmarna möttes av fackledningarna med löften om utredningar på alternativa lösningar, vilket gav dessa mer tid att få kontroll över situationen. När kristdemokraterna hamnade i en regeringskris i oktober 1974, öppnade de dörren för italienska kommunistpartiet, PCI, för att vinna fackets stöd mot löften om reformer. Den historiska kompromissen började utformas, en social samförståndspolitik mellan kristdemokrater, PCI och fackföreningsrörelsen, för att skapa en ny stabilitet och social fred mot löfte om nya sociala reformer. Efter oktober 1974 intog därigenom fackföreningsrörelsen en mer fientlig inställning till självreduktionskampanjerna och beordrade sina medlemmar att lägga ner dessa. Självreduktionskampanjerna kom dock att fortsätta under flera år, med en fortsatt stark ställning, men nu utanför fackets kontroll.

LOTTA CONTINUA OCH POTERE OPERAIO

Den utomparlamentariska vänsterorganisation som mest satsade på att delta i förortsprotesterna var Lotta Continua, bland annat genom sin kampanj "Riprendiamoci la citta" (Vi tar tillbaka staden, jmf Reclaim the city.) För Lotta Continua var förortskampen ett sätt för fabriksarbetarna att utöva hegemoni även utanför fabriken, i territoriet. Potero Operaio var med sin operaistiska analys mer inriktade på massarbetarna i fabriker, i att hjälpa till att bygga upp autonoma arbetarråd på fabriker. Men uppsvinget av kamp i bostadsområdena fick även Potero Operaio att börja engagera sig där, i gemensam diskussion med Lotta Continua, och det var i Potero Operaio som en sammanhållen gemensam strategi som inbegrep både fabriken och territoriet formulerades.

Potero Operaio var ingen enhetlig organisation, utan innehöll under hela sin korta existens som riksorganisation (1969-1973) en spänning mellan de fabriksorienterade operaisterna (Negri, Bologna, Bianchi, Sbrogi mfl) och en insurrektionell falang med rötterna i Roms studentrörelse (Scalzone, Piperno, Virno, Morucci mfl). Just motsättningarna mellan betoningen på arbetarautonomi i fabriker eller organiserandet av attacken mot staten igenom en militarisering av rörelsen fick till slut organisationen att upplösa sig själv. Potero Operaios slogan, som sammanfattade deras program, var "för partiet för insurrektionen för kommunismen". I Potero Operaios program förbands de olika delarna, arbetarautonomin och insurrektionen mot staten. Ett viktigt sammanbindande koncept var begreppet "röda fästen" (basi rosse).

RÖDA FÄSTEN

Med röda fästen syftar Potero Operaio på olika maktbaser där arbetarklassen uppnått en styrkeposition att gå till angrepp utifrån och försvara sig. De röda fästena var tre sorter: fabriker, universiteten och bostadsområdena. Begreppet röda fästen lånades från maoismen, en politisk strömning Potero Operaio i övrigt ställde sig väldigt kritisk till.

1927 började Mao utveckla en ny strategi som bröt med den arbetarbaserade linjen i det kinesiska kommunistpartiet. Under våren 1927 upptäckte Mao styrkan i bonderörelsen i Hunan, en rörelse som han använde för att skapa en gerillazon på berget Jinggan. I bergen började Mao utveckla sin strategi: att med bönderna konstruera beväpnat uppror mot kinesiska statsmakten, igenom att skapa röda fästen (på italienska "basi rosse"), befriade bondeområden där land exproprierades och fördelades bland bönderna. Dessa väpnade röda fästen var grunden för skapandet av en motmakt eller dubbelmakt, de fyllde funktionen att mobilisera och utbilda bönder. Strategin med röda fästen blev så framgångsrik, en sådan stark realitet att kommunistiska partiet och Internationalen var tvungna att ta hänsyn till den – till skillnad från arbetarbaserade linjen kring Li Lisan och de trogna Stalin, som motsatte sig Mao.

Men om begreppet hämtades från maoismen, så kom inspirationen snarare från de så kallade "no-go"-områdena på Nordirland, Free Derry och de befriade och självstyrda kvarteren i Belfast, dit Potero Operaios insurrektionalister gjorde en studieresa. "Vi betonar att denna [irländska] 'modell' är ett mycket mer berikande exempel för oss än Latinamerika", skriver de i organisationens tidning.

GARANTERAD INKOMST

I dubbelnumret 47-48 och nummer 49, i maj-juni 1972, utvecklar Potero Operaio konceptet med röda fästen, som en helhet där organisationens syn på generaliserbara krav, militans, organisering och partiet sammanlänkas.

Potero Operaio bildades ur studenternas och operaisternas försök att intervensera i avtalsrörelsen 1969. Redan från början var lönekampen en central fråga, dels för att inkomsthöjningar var en av de frågor arbetarna värderade högt att men också för att det fanns en möjlighet att där driva en egalitär fråga som enade alla fabriksarbetare: kampen för lika lön, för mer lön och mindre arbete. Potero Operaio utvecklade inkomstkampen genom att driva kravet på en garanterad inkomst för alla arbetare, för att generalisera inkomstfrågan även utanför fabriken. Kravet på garanterad inkomst ska inte ses som ett reformistiskt krav, bara en vädjan åt en suverän att skänka utökade rättigheter åt klassen, utan användes medvetet av Potero Operaio som ett konstituerande krav, ett imperativ: klassens rätt att återta den del av den sociala rikedom som arbetarklassen producerat men inte fått betalt för av kapitalet. Förorten, gettot, är inte längre en separerad eller uppslittrande plats för klassammansättningen menade Potero Operaio, utan en delad plats och därigenom en grund för en politisk klassammansättning.

"Det har alltid funnits proletära getton. Lönen och ickelönens nivå har alltid bestämt samhällsstrukturen och utformningen på arbetskraftens reproduktion. Men idag har saker förändrats, just därför gettot är inte längre en plats av exkludering av arbetarklassen eller en separerande, uppdelande plats. [...] De stora historiska uppdelningarna av arbetarklassen, nämligen den mellan norra och södra Italien, den mellan stad och landsbygd, har försvunnit. Arbetarklassen är inte längre nedbrytbar rumsligt, horisontellt, splittringen måste idag passera via horisontella linjer, över hela klassen. Brytningen och obalansen förs in i integration. Gettot är nu arbetargettot."

(PO. Nr 49. juni 72)

FRÅN KRAV TILL REAPPROPRIERING

Potero Operaio betonade att det inte fanns någon motsättning mellan fabriks- och kvarterskamperna.

"Fabriken är inte en motsats till gettot utan ett komplement till den: platsen för produktion av välstånd och platsen för arbetskraftens reproduktion binds samman i den sociala fabriken, inom det kapitalistiska styret av den sociala fabriken på ett oupplösligt sätt."

(PO. Nr 49. juni 72)

Förbindandet av fabriks- och bostadskampen går genom en kamp om inkomsten, som i Potero Operaios version i förorterna innebär en direkt reappropriering av välståndet i samhället.

"Enandet i kampen, i fabriken och i gettot, är ett projekt som organisationen kan och måste lösa. Och stegen som behövs tas är uppenbara. I gettot, i denna avdelning i den sociala fabriken, kan enandet inte ske annat än genom att betona det omedelbara behovet av en lön, av en garanterad inkomst. Det kan inte ske annat än igenom en motattack, i ett konfronterande av de sociala kostnaderna, var än dessa framträder. Den form det måste ske igenom är igenom reappropriering: i en första fas är det inte en fråga om någon skala av approprieringen, - om det till exempel vore bäst med en självreducering av eller bara ett våldsamt tillägnande av bostäder. De specifika formerna förenas till en taktik, till den

nödvändighet som visar sig för stunden, till en komplex grad av klassmedvetande och till en grad av massbeväpning och skapandet av partiet.” (PO. Nr 49. juni 72)

På så sätt tar kravet på garanterad inkomst direkt ett språng, som ett legitimerande krav omvandlas det till en kamp för reappropriation i kvarteren och territoriet, ett skapande av nya allmänningar igenom ockupationer, självreduktioner och hyresstrejker. Detta förutsätter att en territoriell organisering skapas, de röda fästena kräver en territoriell kontroll.

”Samma bild gäller även för kvarteren, som direkt visar på det röda fästet, i en relation mellan cellerna i territoriet och de territoriella kommittéerna: ett organisationsnätverk för det proletära praktiserandet av reapproprieringar, för konfrontationer med de grupper som går i bossarnas ledband.”

(PO. Nr 47-48, maj-juni 72)

BEVÄPNADE FÄSTEN

Reappropriationskampanjer blir ett direkt angrepp på egendomsrätten och därigenom även dess garant, staten, och förutsätter därför att den territoriella organisationen kan skapa en militant struktur för både försvar och angrepp.

”I det ögonblick vi bekräftar den oersättbara funktionen som den territoriella avdelningen av Potere Operaio har, anser vi därför att dess aktioner måste utvecklas med syftet att rekuperera eller att skapa territoriella massorgan, kapabla att hantera proletariatets komplexa intresse inom territoriet. [...] Vi kallar dessa organ för Röda fästet. Det Röda fästet är inte ett försök att förutse lösningar på arbetarnas och proletärerens allmänna problem kring självstyre, det är inte heller bara kraften att intensifiera specifika och sektoriella motsättningar. Det Röda fästet är:

a) den plats där massavantgardet, arbetare och proletärer, förenar sig organisatoriskt, vilket skapar en sammankoppling mellan arbetsvägran i fabriken och samhällsappropriering, från arbetsvägran – garanterad inkomst – till en offensiv i en social attack mot arbetet:

b) projektet med en organisatorisk styrning genom den politiska lönen inom den komplexa terrängen, ett partiprojekt.[...]

c) ett beväpnat organ, kapabel att trovärdigt hantera attacken med rätt tekniska instrument för att kunna genomföra denna funktion.”

(PO. Nr 47-48, maj-juni 72)

Våldet är redan en realitet för livet i gettot. Vräkningar av de som inte kan betala hyran, stormningarna av bostadsockupationer, fascistiska provokationer krävde att de proletära fästena kunde försvara sig. Genom generaliserandet av kamperna igenom de röda fästena stod konfrontationen dessutom inte längre mot enskilda företagsledare eller en enskild polisinsats, utan de partikulära kamperna förenas i en direkt konfrontation med statens struktur, med den offentliga ordningen. Klasskampen hade blivit insurrektionell.

”Det röda fästet är enheten av alla de moment av arbetarolydnad och vägran att underordnas som förenas i ett beväpnat partiprojekt.”

(PO. N49. juni 72)

Denna uppfattning av det ”beväpnade partiet” som öppna röda fästen (basi rosse) utvecklades i kontrast till den andra diskussionen inom fabrikskampen om klasskampens övergång till väpnad kamp, nämligen den om underjordiska röda brigader (brigate rosse), som fördes vid samma tid.

PARTIET

Reappropriationskampanjerna, självförsvaret och attackerna, krävde organisering. De röda fästena (fabriksråd-kvarter-skola) var ett överskridande av uppdelning mellan massorganisation och politisk grupp, en ny kvalitet av parti: partiet som kommunisters politiska initiativ, det vill säga möjligheten att koordinera och driva denna generaliserade kamp för att genomdriva kraven. Partiet i Potero Operaios bemärkelse sågs som nätverk av ett kommunistiskt massavantgarde, den militanta struktur som kunde ta ledningen för den spontana rörelsen genom politiska projekt. Dessa politiska projekt var möjligheten till att generalisera de partikulära kamperna, att förbinda dem och ur dem skapa en politisk sammansättning. Därigenom blev kravet på och genomdrivandet av en garanterad inkomst, dvs förbindandet av lönekampen, arbetsvägran och reapproprieringarna i en helhet, den praktik som partiet formerades igenom.

”Det Röda fästet är partiets förmåga att få principen med reappropriering att fungera och på nytt ena proletariatet igenom den garanterade inkomsten, betraktad som en politisk projektion, som ett moment av generalisering för alla. Det Röda fästet är början på inbördeskriget mot arbetet, den bas som de militanta revolutionärerna utgår ifrån (och som de försvarar sig i).”

(PO. Nr 49. juni 72)

Kampen för generalisering är i denna bemärkelse:

”det centrala för att i det röda fästet ges ett erfalande av partiet, det är det fundamentala ögonblicket där partiets perspektiv skapas, om man med parti menar – som vi betraktar det – som en förening av den garanterade inkomsten med en massmilitarisering.”

(PO. Nr 49. juni 72)

”Rörelsens centralisering, ett frigörande av de centrala momenten av arbetarledning från massorganen utgör de uppgifterna som vi idag måste genomföra. Parollerna är: ”från baskommittéer till röda fästet”, ”från grupper till arbetarledning”. Det röda fästet måste idag bli det organisatoriska sammansmältandet till en centraliserad ledning av alla det insurrektionella projektets olika beståndsdelar inom sin massdimension: från krav till organisationen av reapproprieringsaktioner och agitation, från propaganda till militarisering. Det röda fästet måste kunna uttryckas som ett insurrektionellt projekt inom territoriet och igenom arbetarledningen nysammansätta ett massuttryck för projektet, den måste styra det. Det röda fästet är inte ett försvarsmoment, men en ny möjlighet att verifiera massarbetarens rörelse i termer av kamp för politisk inkomst, det vill säga kamp om makt.”

(PO. N49. juni 72)

Röda fästet hade därigenom en viktig funktion i Potero Operaios partiteori, som möjligheten att centralisera (i bemärkelsen generalisera, sammanföra, koordinera, cirkul-

era och kommunicera) de partikulära kamperna och utveckla den form av massmilitans som krävdes för att garantera dessa praktiker. Det löpte därigenom en röd tråd från arbetsvägran och lönekampen i produktionen, reapproprieringarna inom reproduktionen, generaliserade till kravet på garanterad inkomst, formerandet av partiet genom den organisationsprocess som möjliggjorde rörelsens militarisering (dvs möjlighet att försvara reappropriationerna), koordinera kamperna och genomdriva den garanterade inkomsten, till att därigenom bli direkt insurrektionell för kommunismen, det vill säga människans befriande från arbetet.